

IN NOMINE JESU!
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO IIX.

29

De

MATERIA VIR-
TVTVM MORA-
LIVM ET IN SPECIE DE
AFFECTIBVS!

Quam

PRÆSES

M. JOHANNES *Deutschman*

ET RESPONDENS

M. MATTHÆUS FLEMMING
Jutrebocenses.

proponent publicè

In Auditorio Minori Ad d. Oct.
Horis matutinis.

WITTEBERGÆ, Excudebat Joh. Hake, MDC LII.

IN NOMINE IESU
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO XIX
DE
MATERIA VIR-
TVTVM MORA-
LIVM ET IN SPECIE DE
APPEHENSIVE
PARS II
M. JOHANNES SCHÖNBERGER
ET RESPONDENS
M. MATTHEUS WILHELMING
AD ORDINEM S. AUGUSTINI
IN ABBATIA S. AUGUSTINI
AD S. AUGUSTINUM
PRAESIDIUM
M. JOHANNES SCHÖNBERGER
PRAESIDIUM

Regum est, teste Tullio pro Sylla, ita vivere, ut non modo homini nemini, sed ne quidem cupiditati ulli servias. Nam animimum vincere, affectus superare, iracundiam cohibere, & in omnibus negotiis seipsum temperare, veram affert dignitatem, genuinam virtutis confert potestatem. Quam ob rationem & Cato Major dicere solitus est, eum optimum & laude dignum esse Imperatorem, qui propriis suis affectibus imperare possit. Hoc autem ut effugiant homines affectuum dominium inventum est virtutis studium: Virtutibus siquidem tanquam prudentissimis affectuum arbitris omnis moderatur ipsorum aberratio. Ut a. affectus eò melius cognoscamus, ipsisque eò felicius virtutum frena injiciamus, ideo presentem sub Deo & cum Deo disputationem admittimus. n. Cum omne promissum cadat in debitum, nos merito, quod superiori disputatione promissimus, presenti exhibemus. Dicitum erat, quod de virtutum Moralium causa Efficiente & Materia specialiter sumus tractaturi, ideoque illà exposità ad hanc nos convertimus. Non una à Philosophis statuitur materia, sed eam còmuniter afferunt triplicem. Nim. *Materiam ex qua Materiam in qua & Materiam circa quam.* Omnes hæ materiae species suo modo, conveniunt virtutibus, quod ordine etiam exponemus.

2. *Materia ex qua* propriè datur in corporibus, analogicè etiam reperitur in accidentibus. Hanc accidentium materiam Arist. 6. Metaph. 10. ἡ ὅλη ἀνάλογον, & Scal. Ex. 32a. ὅλην νοητήν s. *materiam intelligibilem* ex l. 8. Met. 6, appellat. Cum igitur virtus sit accidens etiam talem habebit materiam. hanc alii vocant *affectum*, alii *motum*, alii *qualitatem*, alii *actionem*. Verum *affectus* sunt materia circa quam, *affectus* sunt naturales, & quat. actiones ex affectibus ortæ, mediocritatem recipiunt remotè sese habere videntur. Deinde motus

etiam p̄dopriè est affectio corporum naturalium, non materia virtutum moralium: quatenus a. nostra voluntas rationalis se movet, affectusque dirigit & actiones mediocres producit, sic motus se habet *partim* efficienter, *partim* quoad materialem respectum, ab actionibus non multum differre videtur. Ad hæc etiam de qualitate monemus, quod illa sit genus summum omnium virtutum; ut autem differentia formæ ita genus materiæ rationem habere dicitur; illa actus, hæc potentiæ habet respectum, quia ut Scal. ait *Ex. 325. sect. 2. Accidentia omnia habent suam essentiam conflatam ex potentia & actu.* Potentia v. materiæ, & actus formæ respondit. Dist. tamen *inter materiam Logicam & Ethicam, inter remotam & proximam.*

3. Nos illorum sententiam retinemus, qui actiones dicunt materiam virtutis analogicam, & hanc sententiam certis argumentis probamus (1) à *materia definitione*. Materia ex qua Metaphysicis definitur, quod sit *causa interna, ex qua res fit, eo pacto ut insit.* Quod actiones sint causæ virtutis, inde patet, quia influunt in esse virtutis, quod de causæ natura esse iudicatur. Quod sint *interne*, illud itidem negari nequit, nam actiones ipsam ingrediuntur virtutis essentiam, adeoque *internæ* causæ habebunt respectum. Quod ex *actionibus* virtus fiat, apud omnes est in confesso, nam multæ actiones absolvunt virtutis naturam. Quod *actiones* etiam *sint & maneat in virtute*, inde patescit, quia virtus non consistit in nuda *γνώσεως* sed potissimum in *πρᾶξι*. Ubi a. *πρᾶξις*, ibi etiam actio (2) ex *efficientis consideratione*. Q. n. causa efficiens producit, & in quod formam introducit, illud est materia, id quod constat ex omnium Metaphysicorum confessione, tum ex efficientis conditione & operatione, tum ex rerum materialium inductione. Atqui Efficiens nim. homo actionem producit, & in actiones virtutis formam nim. Mediocritatem introducit. E. actiones erunt virtutis materia (3) *Ex formæ operatione*. Tria laudentur à Philosophis formæ officia quod *dat esse, distinguere & operari*. Cui ergo mediocritas dat esse, distinguere & operari illud est materia virtutis. Atqui actionibus dat esse, distinguere & operari E. *Dat esse*, quia actiones facit virtuosas; dat
disting-

distingui, quia distinguit actiones virtuosas ab actionibus naturalibus, intellectualibus, vitiosis, casualibus &c. *dat operari*, quia facit ut actiones constituent virum virtuosum, consequantur summum bonum & alia producant virtutum opera
 (4) *Ex Materia & forma mutuà conjunctione.* Q. est subjectum & receptaculum formæ nim. mediocritatis illud est materia. Atqui actionis sunt subjectum & receptaculum mediocritatis E. Nam mediocritas nullibi alias reperitur, in nullū aliud subjectum recipitur, nullum convenientius receptaculum & domicilium agnoscit, quam ipsas actiones. *Deinde* quicquid informatur à forma, illud est materia. Atqui actiones informat Mediocritas E. (5) *à finis productione.* Quod producit finem illud est medium. Actiones a. producant finem virtutis sc. summum bonum. E. actiones erunt medium. Medium hoc summi B. cum sit virtus, actiones ut sint in virtute necessum est. Erunt ergo l. materia l. forma. Nam hæ duæ tantum sunt causæ internæ, quia efficiens & finis in formali suo respectu semper sunt externæ. Non a. actiones possunt dici forma, quia illas etiã in vitiis habemus, & in aliis actionibus non moralibus; & quia mediocritas est forma, quæ distincta est ab actionibus. Unde rursus firmiter colligitur, quod actiones sint virtutum materia.

4. *Materia in qua*, Græcis ὁ πνεύματιον, Latinis *subjectura* dicta, apud Autores itidem est controversa. Alii n. statuunt subjectum virtutum moralium esse *mentem & voluntatem*, qua in sententia fuerunt *Stoici*, eorumque opinionem propugnavit *Scotus*. Horum a. argumenta prolixè refutavit *Piccol. gr. 4. c. 7.* Alii eas in *appetitu sensitivo* collocant & hanc sententiam magni nominis Philosophi confirmant. Alii easdem in *voluntate* ponunt. Alii denique utramque assumunt facultatem, virtutumque moralium subjectum & *voluntatem & appetitum sensitivum* statuunt. Nos ut primam non admittimus, ita neutram ex tribus posterioribus rejicimus. Nulla n. falsa, nulla etiam propter contradictionis inconvenientiam absurda est. Dicimus ergò, quod *Subjectum* virtutum moralium sit (1) *denominationis s. ut quod nim. totus homo.* Sicut n. *principium* Quod est in respectu ad operationem ipsam

positum s. compositum: ita etiam *subiectum* Quod, in respectu ad affectiones, est ipsum compositum s. suppositum. Virtutes siquidem in actione consistunt, non in sola cognitione: *Actiones a. sunt suppositorum.* Deinde quia totus homo ob virtutis studium dicitur virtuosus, facile inde colligimus, quod totus homo etiam sit virtutum moralium subiectum. De hoc a. subiecto nulla hic oritur disputatio, quia apud omnes est in confesso, ipsa etiam quotidiana docet experientia, imo manifesti sensus hoc ipsum declarant, quando videmus virtuosas ab hominibus fieri actiones, virtutes præter hominem in nullo animalium genere reperiri.

5. (2) *Inhætionis s. ut quo, & quidem mediatum* quod est anima hominis. Cum a. virtutes sunt in homine, in quo duas diversissimas partes conjunxit natura, nimirum corpus & animam, ut secundum alterutram harum partium ipsi conveniant necessum est. Non a. virtutes sunt *in corpore, tum* quia virtutes sunt qualitates. Ut a. quantitas sequitur materiam, inque ea suam ponit sedem, ita quidem ut quantitas non possit esse in forma tanquam in subiecto; ita etiam qualitas sequitur formam & in eâ tanquam in subiecto reperitur. Jam corpus materia est hominis, & anima forma, id quod vulgo notum. Tum quia virtutes ex actionibus comparantur, & in operatione consistunt. Materia a. ut materia non operatur, sed hoc ipsum formæ est officium. Forma siquidem ut dat esse & distingui, ita etiam dat operari. *Tum* quia sic nulla virtus esset habitus, quandoquidem sola anima habituum est subiectum. *Tum* quia sic virtus esset temperamenti soboles & ex constitutione corporis dependeret, quod nemo Ethicorum facile concedet. *Tum* quod etiam hac ratione in mortuo esset virtus, utpote ubi separatâ animâ corpus est residuum. Hæc cum sua non careant absurditate, relinquatur, quod anima mediatum sit virtutum moralium subiectum.

6. (3) *Inhætionis s. ut quo immediatum*, quod commodè *informationis* appellari posset. Breviter dicimus, nos statuere subiectum virtutum moralium esse *appetitum volentem & voluntatem appetentem.* Nam sicut intellectus se immittit in voluntatem, ita voluntas in appetitum scribit *SAPAN, L. 4, Eth.* Hoc ne

eo melius intelligatur, notandum est in Ethicis de voluntate
& appetitu sensitivo non agi ἀκριβῶς & accuratè, sed παχυ-
λῶς & confuse, non ut de *subjecto cognitionis*, sed *operationis*.
Physici ergo est scientificè has facultates distinguere, utram-
que accurate evolvere, & quid cuique sit proprium, quid ab u-
na quaque sit alienum considerare. Ethicus a. cum suam in-
former voluntatem eamque à reliquis facultatibus non sepa-
ratam, sed conjunctam, non curiosè tam subjecta distinguit,
quam studiosè malum tollit. Sicut enim nemo laudaret Me-
dicum, qui accersitas ad aegrotum magis de corporis distinctio-
ne quam sanatione laboraret: ita etiam Ethici officium est
malum ubique sanare, non a. curiosè facultates circa idem
objectum occupatas & eodem malo infectas à se invicem se-
parare. Huc accedit & illud, quod *Aristoteles* & omnes ejus
interpretes statuunt, quod non appetitus in se sit hujus virtu-
tis subjectum sed ad rationem ordinatus, non sine sed cum ra-
tione. Jam appetitus ad rationem ordinatus, appetitus cum
ratione nihil aliud est, quam voluntas. Nam ita definitur.
Voluntas est appetitio boni cum ratione s. appetitus ad rationem
ordinatus.

7. Tandem se nobis offert *Materia circa quam*, quæ iti-
dem duplex alia *propria* & *externa*, alia *communis* & *interna*.
Illa in singulis virtutum speciebus est distincta, quia præter a-
lia virtutes etiam objectis suis peculiaribus solent distingui.
scil. Fortitudo versatur circa τὰ φοβερά, ἑαυραλεια: Libera-
litas circa τὰ χεήματα: Modestia circa honores &c. De his
a. quia in singularum virtutum explicatione peculiaris insti-
tuitur tractatio, hic plura verba non facimus.

8. Hæc vero sunt *Affectus*, in quibus moderandis & con-
formandis omnes virtutes sunt occupatæ. Quod a. *Affectus*
sunt *Materia circa quam*, illud probatur (1) *ex objecti natura*.: *Objectum*
describitur *circa quod aliquid versatur*; Atqui vir-
tutes versantur circa affectus. E. Min. probatur. Timor est af-
fectus, circa hunc affectum ne vel excedendo vel deficiendo
peccemus, Fortitudo servat mediocritatem: Ira est affectus,
ne a. vel nimiam vel justo minus irascamur Mansuetudo nos
infor-

informatur &c. (2) *Ex Philosophorum regula: Objectum est id, cui aliquid adjungitur, ut in eo occupetur.* Dicitur n. alias subiectum occupans, ut apud Metaphysicos docetur: Atqui affectibus adjungitur virtus, ut in illis frenandis & ordinandis occupetur. E. min. probatur *ex affectuum operatione.* Sicut n. hominum duo sunt genera: alii sunt boni alii mali, ita non nisi propter affectus tales habentur. Boni sunt, qui moderatos habent affectus: mali sunt qui immoderatis affectibus utuntur, & quibusvis animi motibus frena laxant. *Illud, quod moderatis quidam præditi sint affectibus, est ex virtutis habitu, qui eos ab omni vel excessu vel defectu liberos præstat. hac v. quod alii immoderatè suis utantur affectibus, non aliunde est nisi ex virtutis contemptu* (3) *ex habituum materia:* Nam omnis animi habitus occupatur in iis, quibus vel melior vel deterior redditur. Atqui per affectus habitus fiunt boni vel mali, sequendo vel fugiendo quæ vel oportet, vel non oportet. E. (4) *ex affectuum potentia.* Nam quo aliquid est potentius, eo etiam efficacius remedium circa illud versatur. Atqui affectus in homine maximam habent potentiam. E. etiam efficacissimum habebunt remedium, quo aliud præter virtutem in Ethico foro non datur. Major est certa. Minor probatur, quia tanta est affectuum potentia, ut eorum tyrannis in homine sæpius rationem obscuret, vel etiam intercipiat penitus, nisi huic maximo malo opportune eat obviam moralis virtus (5) *Ex virtutum ἐπερεια.* Nam secundum virtutem vivere nihil aliud est, quam affectus suos rectè nosse, affectus suos exorbitare conantes rectæ rationis freno coercere posse? (6) *Ex voluptatis & doloris cum affectibus synonymia.* Nam Arist. l. 3. Eth. c. 2. & 5. multis argumentis confirmat, omnem virtutem circa voluptatem & dolorem occupatam esse, quia nihil acrius mentem hominis invadit, quam dolor, nihil periculosius quam voluptas. Idem a. est, sive dicas virtutem versari circa affectus, aut circa voluptatem & dolorem. Rationem synonymias allegat Donald. l. 2. c. 7. p. 108. *Quia voluptas & dolor perpetui sunt affectionum comites.* (7) *Ex Ciceronis autoritate: Hic n. lib. 1. Off. scribit: Efficiendum est, ut appetitus rationi obediant,*

dicant, eamque neque præcurvant, neque propter pigritiam aut i-
gnaviam deserant, sineque tranquilli, atque omni perturbatione a-
nimi carant. Ex quo elucebit omnis constantia, omnisque mo-
deratio.

9. Circa affectus a. tria notamus (1) *Existentiam* (2) *Essen-
tiam* (3) *divisionis differentiam*. Primum quod concernit, non
immeritò circa *Existentiam* quaeritur: *An affectus in Ethica sine
considerandi?* videtur n. Ethicus falcem in alienam mittere
messem, & Physicum suo spoliare patrimonio. Verum dist. est
inter materiale, quod commune multis esse potest, & *forma-
le*, quod cuilibet disciplinae proprium esse debet. Alio liqui-
dem modo *Physicus*, alio itidem *Ethicus* affectuum instituit
tractationem. *Physica* agit de affectibus ut de *subjecto cognitio-
nis*, quia in eorū causam inquirat, & firmam de illis scientiam
promittit: *Ethica* verò tantum ut de *subjecto operationis* affe-
ctus virtutibus promittit: nisi n. affectus virtutibus essent or-
colendi & secundum mediocritatem dirigendi, nunquam
mentionem illorum faceret Ethicus. *Physica* ratione *natura*, *E-
thica* ratione *cultura* eos proponit. *Physicus* theoreticè, *Ethicus*
practicè illos tradit. *Physicus* propter scientiam, *Ethicus* propter
virtutis évépyeian. *Physicus* ut sunt *natura propria*, *Ethicus* ut
salutaria recipiunt remedia. *Physicus* ἀνεξάρτητος, *Ethicus* παχυ-
λως. *Physicus* ut à sensitivo appetitu oriuntur, *Ethicus* ut à
recta ratione diriguntur. *Physicus* quatenus sequuntur natu-
ram, *Ethicus* quatenus ornant naturam. Sicut ergo *Rhetor*
nullam *Physico* inferre injuriam, quando paulò altius in affe-
ctuum naturam inquirat, quatenus instituto suo inserviunt,
& suasionis atque dissuasionis faciliorem viam ostendunt:
nam relinquit *Physico* suam scientificam considerationem,
nec quicquam cum ea, nisi quatenus huic *Rhetorico* inservit
officio, habet commercii. Ita etiam in hoc suo negotio non
potest accusari *Ethicus*, qui formale *Physicum* *Physico*, relin-
quit suum tamen necessario præcognoscit subjectum.

10 *Essentia* explicatur in ipsa definitione: *Affectus* est passio
appetitus sensitivi exorta in corde ob notitiam objecti vel boni, quod
prosequitur, vel mali, quod fugit. *Definitum* quod concernit,
B secua-

secundum notationem dicitur ab afficiendo, partim respectu
 cordis, quod sapius valde solet afficere, ut omnem penitus a-
 mittat vitam: partim respectu appetitus sensitivi. Huic n. dum
 infert passionem, eundem suo modo afficere dicitur: partim
 respectu totius hominis, qui dum affectibus commovetur, totus
 fere hâc passione afficitur. Quoad homonymiam, sumitur
 vox affectus vel in sensu Physico, sine ullo respectu ad modera-
 tionem, & sic non est h. l. vel in sensu ethico, quatenus ad virtu-
 tem ordinatur ejusque moderationem appetere conatur, quo
 in sensu nos hic affectus vocabulo utimur. Quoad Synonymiâ,
 dicitur (ut alia omittamus) vulgo perturbatio non in sensu
 Stoico, sed Peripatetico, non in sensu grammatico sed Ethico.
 Dist. inter vocis originem, & sic videtur vox hæc à Stoicis in-
 troducta, quibus propterea placuit, ut eò facilius & commo-
 dius opinionis suæ commentum fulcissent, quo omnes affe-
 ctuationi contrarios, penitus vitiosos, & propter suam irre-
 gularem perturbationem totaliter extirpandos judicarunt:
 Et inter ejusdem usurpationem, quia hæc vox pro ipsis affecti-
 bus & quibusvis ex affectibus fluentibus commotionibus in
 schola Aristotelica usurpatur.

III. Definitio, constat cum genere, quod est Passio. Alii qui-
 dem per motum definiunt affectum, ut Plato apud Alcionum
 de doct. Plato c. 32. quod affectus sint motus anime sine ratione.
 Idem etiam genus ponit Damasc. l. 2. de orth. fid. 22. Thomas. 2.
 Eth. lect. 3. & alii. Verum nobis in eo non sunt contrarii, quia
 motum non activè, sed passivè intelligunt, qui motus cum pas-
 sione coincidit. Quod a. affectus sit passio patet (1) ex appella-
 tione: quia Græcis dicitur πάθος à πάσχω, & idem vult
 perturbationis appellatio. (2) ex naturæ consideratione: Quic-
 quid enim cito transit, illud est passio. Atqui affectus ci-
 to transit. E. Hinc Scotus in 4. sent. dist. 47. asserit perturbatio-
 nem solum esse per passionem ab actione virtutis distinctam (3) ex
 inductione: quia ad nullam qualitatem potest referri, nisi ad
 tertiam speciem, & cum sit momentanea passio, omnino erit
 passio. Dicuntur n. passiones subitaneæ qualitates, quæ à
 passione minus durabili imprimuntur. Cum igitur affectus
 ex passione orientur & facultatis appetentis ab objecto sint.

pas.

passiones, quo sensu nomen $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$ acceperunt, rectè dicitur, quod sint passiones; durius; a. videtur loqui *Scotus*, quod tantum sint passiones, quæ verba cum grano salis sunt intelligenda. Nam alias notant *Ethici*, quod affectus tripliciter possint considerari (1) *ratione objecti*, & ita solum dici actiones (2) *ratione facultatis appetentis* & sic modo passiones, modo actiones appellari. (3) *ratione corporis*, & ita solum dici passiones.

12. Tum *differentia*, quæ delumpta est (1) *à causa efficiente*. Dicitur enim *passio appetitus*. Nam facultas appetens ea, quæ hominibus objiciuntur, l. prosequitur, l. persequitur. (2) *à subjecto remoto*, quod est appetitus sensitivus, non cognoscens, ut volebant *Stoici*. Probant hoc *Ethici* (1) *Motio passis est appetentis, non cognoscentis*. Affectus est motio. E. (2) *Si affectus facultatis esset cognoscentis, objectum suum sub ratione veri aut falsi prosequerentur vel fugerent*. Hoc n. cognoscentis est. At consequens est falsum: non n. sub ratione veri aut falsi, sed boni vel mali circa objectum versantur, id quod appetentis est, *Piccol. gr. i. c. 7. E.* (2) Idem etiam *Arist.* testatur l. 4o *topic. iram in irascendi appetitu reperiri, voluptatem & justitiam in appetitu concupiscentis*. (3) *à subjecto proximo: in corde*. Cor enim proximum est affectuum. (4) *à causa efficiente proxima: quæ est notitia objecti*, quia, ut *Scalig.* habet *Ex. 297. sect. 4.* objecta sunt quasi ex altera parte causæ efficientis. (5) *ab objecto*, quod sub ratione vel boni, vel mali cognoscitur. (6) *à fine*, qui duplex est respectu duplicis objecti, vel boni prosecutio, vel mali averfatio.

13. *Divisiones* apud autores variæ recensentur. *Alii* dicunt eos esse vel *affectionales*, nimirum ipsas inclinationes & facultates ad nos facile & ex tempore movendos, ut ira: vel *actuosos* nim. ipsos facultatum impetus & fluctus quasi excitatos, ut iracundia. *Alii* quosdam dicunt *naturâ bonos*, quosdam *naturâ malos*, quosdam quasi *medios*. *Alii* leniores $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$ & vehementiores $\pi\acute{\alpha}\theta\eta$ explicant. *Alii* respectu *subjecti* eos distribuunt, ut quidam sint *appetitus concupiscentis*, nim. Amor, Desiderium, Concupiscentia, Odium, (prout est in motu) Item Gaudium, delectationem, dolorem & justitiam (prout

ver-

vergit ad quietem.) Quidam autem sint appetitus irascibilis,
nim. Spes, Desperatio, Timor, Audacia, ira.

14. Nos divisionem *ratione objecti* hic retinemus. Nam
quia potissima objecti ratio in affectibus est habenda, & quia
respectu objecti alii jucundi, alii molesti esse solent, divisio
etiam ab objecto desumpta à nostro instituto non erit aliena.
Objectum duplex est, bonum & malum, ita etiam affectus vel
boni sunt, vel mali: Illi sunt, qui juvant naturam & promovent
virtutis studium. Respiciunt a. boni affectus *tempus* partim
simplex, & quidem vel *praesens* ut *letitia*: vel *futurum*, ut *spes*.
Partim *conjunctum* ut, tum *Amor*, tum *Desiderium*. Hi vero sunt,
qui destruunt naturam, & impediunt *virtutis studium*. Suntq; ite-
rum *temporis* l. *simplicis*, l. *conjuncti* *Simplicis* tum *praesentis*,
ut *Tristitia*; tum *futuri*, ut *Timor*. *Conjuncti* ut *Ira* & *Oidium*.
Specialium autem affectuum *explicationem* hac vice subjun-
gere non possumus, ideo nostram *disputationem* concludi-
mus.

F I N I S

00 A 6406

ULB Halle
002 916 622

3

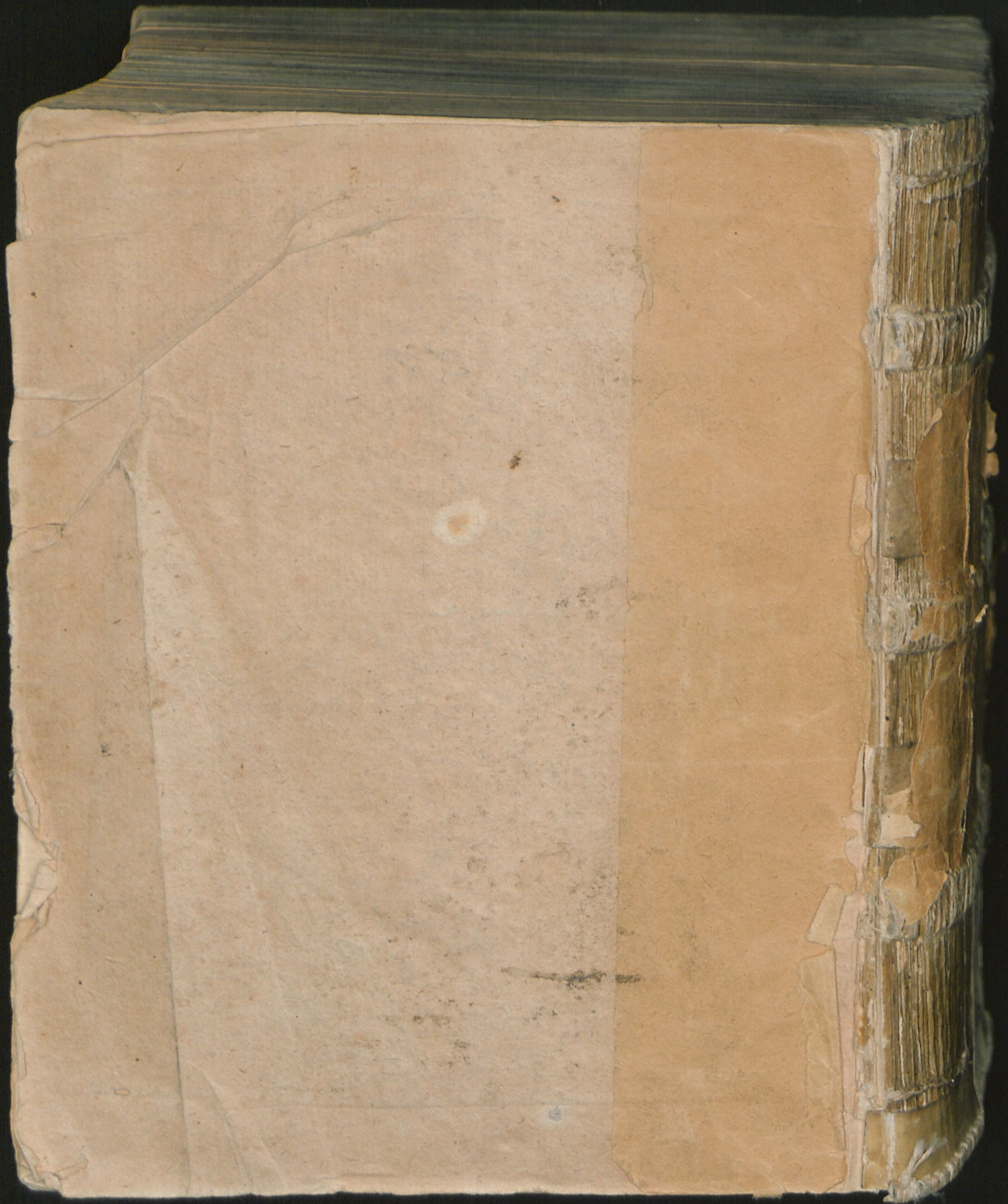

56

Retro V

VDMA

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

NE JESU!
UM ETHICARUM
ATIO IIX.

29

IA VIR.
MORA-
N SPECIE DE
TIBVS!

ESSES
S *Deutschman*

NDENS
IS FLEMMING
ocenses.

publicè
ori Ad d. Oct.
atutinis.

at Joh. Hake, M DC LI.

